

Живојин СТАНОЈЧИЋ

СПОНТАНИ ДИЈАЛЕКТИЗАМ У ЈЕЗИКУ ПИСЦА

1. Реч је о прозном делу „Сеобе”, писца изразито урбане културе – Милоша Црњанског, и о неколико случајева категорије *дијалектизам* на морфосинтаксичком и морфолошком нивоу језика у томе дѐлу. При томе, опис језичког механизма појаве јединица те категорије узима у обзир и настојање истраживача језика писца уметничке прозе да апсолутизују елеменат *избора* у пишчевом поступку, и то толико да занемаре и други елеменат иначе језички реалне бинарне опозиције коју је лингвистика дефинисала као модел *избор : случај*.

Наиме, узимајући у обзир таква настојања, ја стојим на становишту да се мотивисано коришћење и мотивисана комбинација језичких категорија које остварује писац уметничког дела, са циљем да створи свој индивидуални кôд којим преноси своју поруку члановима заједнице¹, не може апсолутизовати до мере која ће искључити елеменат *случај* из датог модела. У праву је Хердан, по коме је мотивисаност у језику категорија у коју врло често не улазе вољни елементи², па се, ипак, и она као таква – дакле, не увек вољна – узима као елеменат изградње стила једног писца.

¹ F. de Saussure, *Cours de linguistique general*, Paris, 1960, 38; Alf Sommerfelt, *Language, Society and Culture*, Diachronic and Synchronic Aspects of Language, Gravenhage, 1962, 132; G. Herdan, *Language as Choice and Chance*, Groningen, 1956, 169.

² „There are, however, features of linguistic expression where the deterministic principle does not seem to apply too strictly. One of them is ‘style’... used in the sense of a subconscious factor which the writer cannot but obey, and this implies that linguistic ex-

Другим речима, дакле – уз реализовање принципа *избор* у језику (који је једна од основа формирања функционалних стилова у општем књижевном језику једне заједнице³) – у језику налазимо и реализовање принципа *случај*, који сам у наслову спецификовао појмом и термином *спонтани дијалектизам*. Његов унутарјезички механизам у овој прилици разматрам на четири примера из језика романа „Сеоба” М. Црњанског. Те примере сам анализирао и раније, са других аспеката, пре свега са аспекта слојевитости језика у томе роману (в.: *О специфичној употреби неких облика у језику „Сеоба” М. Црњанског*. – Научни састанак слависта у Вукове дане, 27/2, МСЦ, Београд, 1998, стр. 159-164). Овде, уз нужно подударање с тим анализама, то чиним са аспекта тумачења унутарјезичког механизма који је у основи појаве датих форми у целини конкретног пишевог дискурса.

2. Тако, полазећи од нивоа *м о р ф о с и н т а к с е*, у језику „Сеоба” налазимо следећу реченицу:

У х о д а а у с т р и ј с к а , к о ј а г а ј е в о д и л а , д о в е л а г а ј е н е п р и м е ђ е н о г с а с в и м д о ф р а н ц у с к и х п р е д с т р а ж а (1 1 7) .

Уз у тој реченици употребљену именицу *ухода* налазе се три за конгруенцију битна облика, два атрибутоског карактера: (1) придев *аустријски*, *-а*, *-о* и (2) односни везник (односно-упитна заменица) *који*, *-а*, *-е*, и један облик предикативног карактера – (3) радни глаголски придев (двају глагола): *водио*, *-ла*, *-ло*; *довео*, *-ла*, *-ло*. Сва три облика у формалном су слагању са именицом у питању.

⇒

pression is less a matter of deliberate choice of words than it would appear at first sight” (G. Herdan, *Language as Choice and Chance*, Groningen, 1956, 12).

³ У расправи *Efforts Toward a Means-Ends Model of Language in Interwar Continental Linguistics* (написаној 1962, в. Jakobson, R., 1971, *Selected Writings*, II, *Word and Language*, The Hague – Paris, 522-526), Роман Јакобсон формулише и мисао да је „the selection of /language/ units or of their combinations... a purposive operation”, те да је инсистирање Прашке школе на „циљности у језику” (*purposiveness in language*) као резултат дало једну од најтачнијих (и најкориснијих) подела датог језика као таквог, поделу на „функционалне дијалекте”, односно, другим речима – поделу на различите *језичке стилове*, који су радикално изменили поглед на језичку промену као чињеницу језичке историје.

Занимљиво је да важнија дескриптивно-нормативна литература, било лексикографска, било граматичка, онда када описује слагање зависних променљивих речи са именицом *ухода* у облику сингулара, даје превасходно примере који су обележени *семантичким*, а не *формалним* слагањем.

Рецимо, *Речник српскохрватског књижевног језика* МС (Књи-га шеста, 1976), у одредници која ту именицу дефинише, граматички, по роду као „*м и ж*”, што значи да је и (природног) мушког, и (граматичког) женског рода, а значењски – „онај који уходи, шпијун” – јединске облике даје само са *маскулинским* конгруентним члановима синтагме, одн. реченице:

/Хајдуке/ сачека њихов у х о д а из истога села, који им даде сва обавештења.

Дескриптивно-нормативна граматика *Савремени српскохрватски језик, II*, М. Стевановића (Београд, 19864, стр. 130-137) врло исцрпно, и сигурно врло свестрано, обрађује конгруенцију делова реченице којима је управна реч именица маркирана ознаком „*м и ж*”. Описујући слагање са јединским облицима именица овога типа, за конгруентске елементе који долазе у везу са именицом датога типа ова граматика констатује „*двојачко слагање*”, дакле – слагање и по значењу (*свјетски владика, млади газда, скрушени слуга, црни коловођа, велики пијаница*), и по облику (*слуга царска, слуга јадна, велика пијаница*). Али већ за формално слагање зависних делова реченице са јединским обликом именице *слуга* констатује „*да је... д и ј а л е к а т с к о г* карактера, па се зато не може сматрати особином књижевног језика.”

За многе друге именице овога типа, међутим, та граматика каже: „*И атрибут и именски... део предиката тих именица у једнини се природно употребљавају у облику мушког рода*”, да би ту навела, међу осталим, и примере управо именице *ухода*:

Један млетачки у х о д а из Сарајева. – Учинио је услугу некаквом путнику који је у ствари руски у х о д а .

Али и да би констатовала да су „*атрибути ових и оваквих именица чешћи... у облику ж. рода и када су... у једнини: своја м у - ш т е р и ј а , морална пропалица , та с к и т н и ц а*” (стр.

136-137). При томе, ипак, не наводи међу примерима и лексему *ухода*. У тој граматици су, дакле, примери конгруентних делова реченице уз ову именицу, када се она јавља у једнини, с а м о у облику мушкога рода.

3. У Вуковом Рјечнику из 1818. г. именица *ухода* (наравно, само у облику са супституисаним *х*, дакле: *увода*) означена је само са „*f.*”, дакле ознаком која, судећи према Вуковом лексикографском поступку, имплицира првенствено фемининску конгруенцију.⁴ Језичко осећање М. Црњанског, вероватно засновано на његовом матерњем дијалекту, апсолутно коинцидира са Вуковим и удаљује језик његовог књижевног дела од језичког осећања просечног читаоца данашњих дана.

Природно, ово удаљавање започиње већ на лексичком нивоу – самом употребом речи *ухода*, коју ће градски читалац осећати као стилски обележену, везану или за фолклорни слој језика (народна епска песма), или за архаизам који резултира из уметничке интерпретације појединих језичких јединица као таквих, као архаичних.

За језичко осећање модерног читаоца, истина, мотивирајући глагол ове изведене именице – *уходити*, и није претерано необичан. *Речник МС* наводи га и из новијих текстова чисто комуникативног, дакле, стилски необележеног карактера, као што је, на пример, дневнички текст: *Четници су уходили једну жену која је носила герилцима храну* (из језика В. Дедијера). А с њим у вези, и нимало неуобичајен за језичко осећање супстантивни дериватив *уходилац*, који тај речник наводи, свакако је лексичка јединица која не „ломи” језички калуп данашњег просечног говорника. Мислим – зато што је у моделу изразито продуктивних именица на *-лац*, које се као типична *nomina agentis* опонирају сада нетипичним представницима истог семантичког модела са формантом *-а*, каква је именица *ухода*, која је (најчешће) семантички маскулинум, а формални фемининум. Овај последњи тип девербатива, наиме, припада прастаром моделу који је у вези са словенским номиналним изведеницама од глагола *иде-*, *ходити*, каква је ст.

⁴ „*Увода*, f. der Espion, Rundschafter, explorator”, Српски рјечник (1818), Просвета, Београд, 1966.

сл. *уходъ*,⁵ а који је уобличен формантом *-а*, какав се сачувао највише у композитама типа *бременоша*, *водоноша*, *гласоноша*, *дангуба*, *коловођа*, али који је заступљен и у простим деривативима, нпр.: *вођ* – *вођа*.

Морфосинтаксички ниво конгруенције додатни је оквир који истиче неуобичајеност дате лексеме у перцепцији садашњег читаоца. Тиме, заједно са лексичким језгром, чини с т и л с к и обележен део језичког инвентара М. Црњанског.

4. На нивоу м о р ф о л о г и је у овој прилици указаћу и на једну именицу страног порекла, на именицу *пудер*, чији сам облик инструментала једнине истакао у следећој реченици из романа „Сеобе”:

Почеше јагмити за картама лепших дама, засути пудром и мирисом (88).

Речник српскохрватскога језика МС (Књига пета, 1973) наводи је у њеном основном облику, номинативу, као *пудер*, даје њену граматичку и значењску дефиницију (= м. рода; „фин прахак, обично миришљав...”) и одређује њено порекло: „фр./анцуски”. Из два примера које даје (Кашанин и Дончевић) виде се облици акузатива једнине, дакле – *пудер*, и инструментала једнине – *пудером*, што указује на то да се за српски језик узима да је граматичка основа ове именице једнака номинативној основи: *пудер*-.

У језику М. Црњанског, међутим, основа је *пудр*-. Наравно, тешко је сумњати да је основни облик ове именице и у језику овога писца био *пудер*, иако у тексту романа нисам нашао њен номинатив једнине. Оно што је сасвим уочљиво, међутим, јесте чињеница да писац с лакоћом употребљава основу управо као да му је основни облик ове именице, номинатив – *пудр*. То јест, онај који је у језику из којег је позајмљеница, у – француском: *poudre* (фонетски означено као *pu:dr^{oo}*). Или немачка говорна интерпретација ове француске речи.

⁵ A. Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, IV, Paris, 1974, 37-38.

5. С обзиром на пишево знање оба ова језика, при чему немачки језик има посебно место у култури поднебља у којем је Црњански рођен, па отуда и у личној култури његовој, мислим да је логично за основу граматичке основе именице у питању узети управо немачку интерпретацију француске речи. А она је сигурно потпомогнута ужедијалекатским стањем пишевог матерњег говора, за који се констатује и постојање непостојаног *e* (нпр., у ојкониму *Семпетер – u/z/ Семпетра, от Семпетра*).⁶ И други евентуално реконструисани облици у парадигми вероватно би имали исту основу, дакле, у генитиву једнине – *пудра*, у дативу и локативу једнине – *пудру* итд. И то упркос чињеници да у томе дијалекту постоји маса именица са *-e-* које се не губи из њихових зависних падежа: *километер – километера, децембер – децембера, маневер – маневера* и сличних именица чији су „ликови непосредно преузети из језика који су били у службеној употреби у Аустроугарској: нем. *Kader, Kataster, Manover, Minister*, мађ. *kader, kataszter, miniszter*.”⁷ На овакво решење, можда, упућивало је индивидуално осећање М. Црњанског за немачки, па и француски језик, које му је наметало личну интерпретацију номинатива једнине ове именице у обличју /*pu:dr₀*/, а не у адаптираном за српски језик обличју /*pu:der*/.⁸

6. Такође на нивоу м о р ф о л о г и ј е, у језику М. Црњанског можемо наићи и на типичне д и ј а л е к т и з м е, чији се механизам одржавања заснива, заправо, на факту да у строго формалној граматици такве реализације могу имати статус нормалног, али су у сигурној колизији са нормативном граматицом, која се обично пише и на основу поштовања језичког узуса. Пример једног таквог случаја видимо у падежном облику именице *јагње*, који се јавља у реченици:

Видевши тих шест згрчених ногу, као шест одераних *јагњета*, Исакович се једва усуди да погледа горе („Сеобе”, Београд, 1996, 116).

⁶ П. Ивић и др., Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта, СДЗб, XL, Београд, 1994, 247.

⁷ Ibidem, 247.

⁸ Ibidem, 246-247.

Свака савремена нормативна граматика представника ове врсте именица у облику генитива у функцији допуне бројевима од 5 навише навела би у облику генитива из *суплетивне* множинске парадигме, која за именицу *јагње* гласи: *јагњади* или *јагањаца* или *јагњића*. Дакле, горе дата конструкција гласила би:

...као шест одераних *јагњади* // *јагањаца* // *јагњића*

С обзиром на значај језика М. Црњанског, овој појави, која је строго узевши у домену морфосинтаксе, али која – када се узме у обзир да се, традиционално, најчешће дефинише у граматичком одељку морфологије – несумњиво има и своје строже морфолошке аспекте, у овоме раду посветићемо заслужену лингвистичку анализу. Осим тога, своје аналитичко-теоријско тумачење проширићемо и на неколико других случајева нађених у језику наведеног дела М. Црњанског. Треба, такође, истаћи да ниједан од ових случајева неће бити у ономе домену који и књижевни историчари – приређивачи дела М. Црњанског дефинишу као *пишчево коришћење категорија које су „некада дословно, као непосредна, управна ријеч јунака Сеоба”*⁹ (Иванић 1996: 367). Другим речима, анализирани случајеви употребе свих ових облика узети су из текста који се лингвистички одређује као „језик писца као говорника дате језичке заједнице”, или, још прецизније, као „пишчева комуникативна реализација општег књижевног језика дате језичке заједнице”. Овакво прецизирање чинимо и зато да бисмо избегли фигуративно значење термина „језик писца”, које најчешће подразумева целину језика сваког пишчевог текста, дакле и оне његове делове које књижевни историчари називају „језик јунака књижевног дела”, „језик наратора” (који се, наравно, не мора поклапати са језиком аутора дела) и др.

7. Пада, дакле, у очи апсолутно некњижевни облик ген. мн. именице *јагње*. – Наша највећа дескриптивно-нормативна граматика изричито наводи да „потпуну промену по II врсти имају само именице у којих се наставак проширује сугласницима *н* и *т*. И то не свакад ни ове именице, не управо свакад именице са сугла-

⁹ Д. Иванић, Поговор, *М. Црњански „Сеобе”*, Београд, 1996, 367.

сником *t* као елементом за проширење наставка. Највећи број именица на *-e/-eta* су оне што означавају неко младунче, ...као: *дете, пиле, јагње, теле, ждребе* и др., а те именице немају правилне множине, већ се за њихову множину употребљавају збирне именице на *-a* и *-ad*: *деца, пилад, јагњад*... или множински облици именица мушког рода: *пилићи, јагањци* (ми бисмо додали – или *јагњићи*, прим. Ж. Ст.), *теоци* (ми бисмо додали – или *телићи*, прим. Ж. Ст.) итд.”¹⁰

Откуда у пишчевој комуникативној реализацији општег *књижевног* језика облик *ш е с т ј а г њ е т а*? Облик за који не знамо и како га је писац изговарао, са којим акцентом: (а) као што се акцентује у *д и ј а л е к т и з м у* из шумадијско-војвођанских говора¹¹, или (б) са акцентом тога облика као што је код именица књижевнојезичког типа *дугме*, или (в) са акцентом књижевнојезичке једнинске парадигме ове именице.

Формална граматика тумачила би га, и то с пуно основа, као резултат деловања система: парадигма у којој су обједињени облици именица ср. р. са основним обликом на *-e/-eta* (а) типа *јагње – јагњад / – јагањци – јагњићи*/ и (б) типа *дугме – дугмета – дугмад*, дакле, они са заједничком првом граматички релевантом карактеристиком: *неутрум + основни облик + могућност дублетних облика множине*, сигурно може допустити нађени облик у личном језику М. Црњанског. Међутим, уз то би се, као екстралингвистички фактор морало узети и то да говорник у питању, у својој спонтаној артикулацији, није имао и стопостотно осећање / поштовање за нормиране граматичке системе, оне који прописују суплетивне облике за множину. Или, другим речима, унео је тај облик из неког другог језичког система, нпр., из *д и ј а л е к т а*, или из архаичног језичког слоја, у којем је та конструкција реализована. А то би, иако у језику Милоша Црњанског, како смо га горе дефинисали, налазимо заиста и друге дијалектизме, одн. архаизме, по нашем схватању, представљало, истина, тачно тумачење, али и тумачење које је ограничено само на историјски, екстралин-

¹⁰ М. Стевановић, Савремени српскохрватски језик, I, Београд, 1986⁵, 228.

¹¹ В.: Сл. Реметић, Говори централне Шумадије, СДЗБ, XXXI, Београд, 1985, 234-244.

гвистички опис. Пре свега – с обзиром на доказе које нам о бризи М. Црњанског за своје текстове убедљиво пружају најозбиљнији приређивачи његових дела (нпр., међу најрецентнијим и Н. Петковић и Д. Иванић). Зато је, мислимо, занимљиво размотрити и, синхрониски узете, унутарјезичке чиниоце употребе једног таквог облика у пишчевом тексту.¹² Свесни смо, притом, чињенице да такво разматрање залази и у општију сферу процеса у формирању парадигми, као и тога да у том случају грађа из једног писца представља само илустрацију процеса који се врши у датом језику као целини.

8. Међутим, када је језик појединца – књижевног ствараоца у питању, а о њему је овде реч, основни унутарјезички фактор у нађеном случају употребе генитива множине са формом *ја г њ е т а* сигурно јесте деловање формалног система, али и сложенији процес укрштања књижевнојезичког и дијалекатског у спонтаном језику говорника који је дати облик употребио. И то таквог укрштања које је базирано на добром језичком осећању и за књижевнојезички слој, укључујући и његове архаизме, и за дијалекатски слој датог језика.

Чак и да се нађени облик генитива наводи у дијалектолошкој литератури релевантној за најужи матерњи говор М. Црњанског, тај облик (*шест ја г њ е т а*) само је *могући* системски множински падеж (генитив) именице на *-е/-ета*, наравно, нереализован у нормираном језику. При томе, од дијалекатског облика једнине (у ствари, старе двојине) *ја г њ е т а*, који се јавља и уз бројеве од 5 навише у неким другим, јужнијим, говорима шумадијско-војвођанског дијалекта,¹³ по себи, као такав, овај облик је даље, а ближе је системским књижевнојезичким парадигмама типа (б) *дугме*

¹² То јест облика који приређивачи и директније, па и „грубље” него што би то чинили лингвисти, сврставају у „грубља огрешења Милоша Црњанског о језичко-правописни стандард” (Д. Иванић, Поговор, *М. Црњански „Сеобе”*, Београд, 1996, 372).

¹³ Истина, како литература наводи, само за категорију (б) неживо: *не(т)-шес гњездета, дугмета, парчета, ужета*, међу којима не само именице типа – *е/-ета* него и оне типа *гњздо* (в. Сл. Реметић, Говори централне Шумадије, СДЗб, XXXI, Београд, 1985, 243-244).

– *дугмета* – *дугмад*, чиме пренебрегава нормативну дистинкцију која ову врсту именица дели по критеријуму /*младо*/ *живо* – *неживо*. Такође, у датоме је систему управо присуством проширења помоћу денталног опструента (безвучног) *т*. Тај елеменат би у лингвистичком тумачењу употребе анализираног облика могао имати, вероватно, и значајну улогу. Рекли бисмо да је и он, на крају, и врло битан чинилац сложености процеса у целини. А процес је у томе што је стварање *формалнограматички могућног* облика који је М. Црњански употребио потпомогнуто такође процесима укрштања пишчевог *морфонолошког* осећања оба језичка слоја, књижевног и дијалекатског. Синхронијско квазидијалекатско (у односу на дијалекат Милоша Црњанског) односно квази-стандардно (у односу на нормативну граматику)¹⁴ *шест ја - г њ е т а*, које налазимо у језику „*Сеоба*”, потпомогнуто је блискошћу наведених денталних опструената који су елементи проширења обе парадигме именице *јагње* – и једнинске, системске (*јагње* – *јагњета*), и множинске, суплетивне (*јагњад* – *јагњади*). Језички процес, треба истаћи, овде је текао на два нивоа: на морфолошком – у односима парадигми, и на фонолошком, или прецизније – морфонолошком, у односима *д : т*, одн. *т : д*. С тим што се у овом последњем мора претпоставити и ужа војвођанска дијалекатска основа. Могућно је да приближавање множинске парадигме једнинској управо и олакшава фонолошка алтернација која је констатована у ужем говору М. Црњанског. Наиме, дијалектолошка литература даје нам за тај говор примере замене денталних опструената у односу *т : д*, какав налазимо у примеру *његову руковед* (Ивић... 1994: 404). А велики Речник САНУ за лексему из истог говора *јагњета*, са значењем једне врсте дрвета (Ивић... 1994: 229), наводи, уз исти тај облик (само са краткоузлазним акцентом на првом слогу) и њене облике који су м. рода – са номинативом који се завршава и са *-д* : *јагњед*, и са *-т* : *јагњет*, обележавајући овај последњи облик ознаком *покрајински* и упућујући га на облик *јагњета*, са подацима: „ж. бот. а. *дрво* (*Ropulus nigra* из ф. *Salicaceae*)” – као књижевни облик.

¹⁴ – једно и друго зависно од акцента.

9. Најзад, да употреба анализиране синтагме *шест јагњета* у језику прозе М. Црњанског није само усамљено одступање од норме, показује нам и случај употребе именице ср. р. *буре* у системском плуралу, какав налазимо у примерима:

Право запрепашћење... настало је, међу хусарима, и кирасирима,... кад су догурали *пет бурета* вина... А *бурета* су одјекивала од удараца ногом (Друга књига Сеоба, 1996, 30)

и какав одудара од уобичајене књижевнојезичке праксе. Тумачење овакве употребе у језику М. Црњанског могло би се заснивати на евентуалној претпоставци отпора пишчевог језичког осећања „обличкој и синтаксичкој плурализацији” колектива на формант *-ад*, какву констатује дијалектолошка литература¹⁵ и коју је он осећао као изразити д и ј а л е к т и з а м . Резултат тога отпора, наиме, могла је бити и алтернанта – хиперграматички облици, неуобичајени у датоме језичком узусу.

Уз све што знамо са екстралингвистичког аспекта о перцепцији и употреби разних слојева језика, или разних језичких структура (дијалекатског, архаичног, савременог стандардног и др.), о начинима употребе и јављања дијалектизама, у равни синхроније, овај чисто језички механизам са својим резултатима чини и само тумачење, природно, сложенијим. Уопштеније речено, а без имплицирања да је употребљени облик индивидуална творевина баш датог писца, може се у овоме видети и својеврсна контаминација двају облика узетих из различитих морфолошких система у књижевном језику. У процесу те контаминације, такође, налази се, изгледа – као врло одлучујући фактор, и *посредовање односа на морфонолошком нивоу*, на нивоу који се огледа у заменама сугласника *т : ђ*, одн. *ђ : т*, оних, природно, сугласника који учествују у формирању парадигми именица ср. рода типа *-е/-ета* са формално могућним суплетивним облицима множине, посредовање појачано у великој мери дијалекатским супстратом.

10. И најзад, можда најједноставнија потврда реализације принципа *случај*, као опозиције принципу *избор*, сигурно је тако

¹⁵ В.: П. Ивић, Ж. Бошњакловић, Г. Драгин, Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта, *Српски дијалектолошки зборник, XLIII*, Београд, 1997, 73-74.

широко распрострањени суплетивизам промена глаголских основа на *-e-/-u-* и *-u-/-u-* – на основи нормативно препоручиваних облика глагола *-e-/-u-* типа, који се изводе од инфинитивне основе какви су у језику испитиваног романа облици у реченицама:

И толико сте *остарели* (84). – Гледао је Вук Исакович све то, погледом упртим у њено *остарело* лице (85)

– очигледно је упадљива употреба у којој налазимо, напоредо са првима – примере глагола из исте категорије са основом на *-u-* у истим тим облицима. Дакле, код Црњанског налазимо и примере:

Са врхова, под којима су *белила* се читава поља дубоког снега (69). – *Тамнила* му је у сећању (70). – А под прозором се *зеленили* бедеми (82) и др.

За разлику од сложеног процеса синхронијског укрштања линије књижевнојезичког и линије д и ј а л е к а т с к о г у језичком осећању писца, у којем се може уочити свесно увођење језичке црте којој смо дали предзнак „квази-“, у овој употреби не можемо видети ништа друго до сасвим јасно пишчево с п о н т а н о увођење дијалектизама, или прецизније – регионализама, у језик романа. Онакво какво је то и код других писаца пореклом из суседних подручја, рецимо, сремскога.

ИЗВОРИ ГРАЂЕ

М. Црњански, Сеобе, Београд, 1996.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика, I, САНУ, 1959; II, 1962; III, 1965.

Речник српскохрватског књижевног језика, V (1973) и VI (1976), МС, Нови Сад.

ЛИТЕРАТУРА

В. Стеф. Карацић, Српски рјечник (1818), Просвета, Београд, 1966.

М. Стевановић, Савремени српскохрватски језик, II, Београд, 1986.

A. Vaillant, Grammaire comparée des langues slaves, IV, Paris, 1974.

R. Jakobson, *Efforts Toward a Means-Ends Model of Language in Interwar Continental Linguistics* Selected Writings, II, Word and Language, The Hague – Paris, 1971, 522-526.

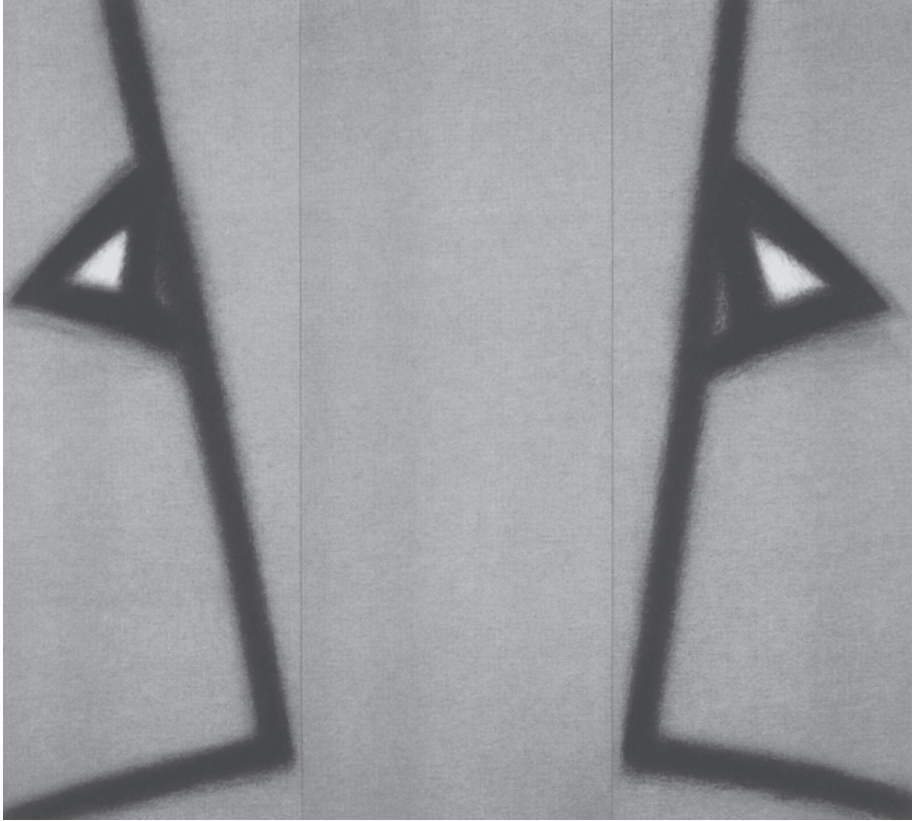
- П. Ивић – Ж. Бошњаковић – Г. Драгин, Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта, *Српски дијалектолошки зборник*, XL, Београд, 1994.
- Сл. Реметић, Говори централне Шумадије, СДЗБ, XXXI, Београд, 1985.
- Д. Иванић, Поговор, *М. Црњански „Сеобе”*, Београд, 1996.
- F. de Saussure, *Cours de linguistique general*, Paris, 1960, 38.
- Alf Sommerfelt, *Language, Society and Culture*, Diachronic and Synchronic Aspects of Language, Gravenhage, 1962, 132.
- G. Herdan, *Language as Choice and Chance*, Groningen, 1956, 169.

Živojin STANOJČIĆ

THE DIALECTALISM IN THE LANGUAGE OF A WRITER

Summary

Author is analyzing the basis of M. Crnjanski's usage of dialectalisms in a chosen discourse of writer's novel „Seobe”. The results of the analysis reveal that Crnjanski's usage of morphosyntactic dialectalisms (ex.: *Ух о д а аустријска, која га је водила, довела*), as well as the ones in the levels of morphology (ex.: *пудром – пудром, шест јагњади – шест јагњета, пет буради – пет бурета; тамнела – тамнила, зеленели се – зеленили се*) are actually based on the spontaneous impacts of the inner structural features of the analyzed forms, which stem from the rules of *chance-principle* in the language dichotomy marked as *choice : chance*.

Анка Бурић: *Урамљено вријеме*, 100 x 120 cm, 2001.